

виконавець повинен надавати послугу особисто, стороною в договорі є медичний заклад, а не конкретний медичний працівник, проте останній, згідно з ініціативою МОЗ України, може бути зазначений в договорі в якості безпосереднього надавача конкретних медичних послуг. Проте згідно з нормами ЦК, відповідальним в повному обсязі перед замовником за порушення договору, залишається медичний заклад.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40-44. — Ст. 356.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4. — С. 19.
3. Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів: Проект Закону [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20170310_1.html#2
4. Герц А.А., Класифікація договорів про надання медичних послуг / А.А. Герц // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. — Випуск 32. — Том 2. — 2015. — С. 112-115.
5. Майданик Р. Договір про надання медичних послуг / Р. Майданик // Медичне право № 5(1). — 2010. — С. 52-66.

ДОСТДАР Р. М.

Миколаївський інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної, конституційної
та цивілістичної юриспруденції, кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИП СВОБОДИ ЗАПОВІТУ В КОНТЕКСТІ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

У сучасному вітчизняному спадковому праві в якості загальних заasad, принципів спадкового права називається принцип свободи заповіту(свобода волевиявлення спадкодавця). Цей принцип є доктринальним, він пов'язаний з принципом диспозитивності цивільно-правового регулювання — спадкодавець може на випадок смерті розпорядитися своїм майном склавши заповіт або цього не робити. У заповідальному розпорядженні він може визначити в якості спадкоємців будь-яких суб'єктів цивільного права, може поділити між ними майно, що йому належить, на свій розсуд. Укладання заповіту, його зміна і скасування — це виключна воля спадкодавця, на яку ніхто не має права впливати. З огляду на зазначене вище, дослідження принципу свободи заповіту в контексті прав неповнолітніх осіб є безперечно актуальним.

На різних етапах суспільного розвитку ставлення до визнання за особою свободи написання заповіту, можливості розпорядитися своїм майном після смерті суттєво змінювалося. Питання про свободу заповіту так чи інакше було порушене всіма існуючими спадковими теоріями і вирішення його визначалися тією точкою зору, яка була сформована щодо основ спадкування. Так, якщо було визначено, що спадкове право базується на сімейних началах, то спадкоємці спадкували за законом. І навпаки, якщо сім'ї відводилася незначна роль, то тоді за заповітом затверджувалася необмежена свобода.

Принцип свободи заповіту проявляється в першу чергу в тому, що кожен вправі заповідати майно на свій розсуд. З цього слідує, що особа може розпорядитися своїм майном, а може і не робити цього, причому вона не повинна мотивувати свої дії. Як зазначала Л. Козловська, свобода заповіту залишається діючою функцією у механізмі здійснення та захисту спадкових прав [1, с. 168]. До змісту принципу свободи заповіту також відносять «право заповідача на складання заповіту, а також на визначення майбутньої юридичної долі свого майна на свій розсуд шляхом складання заповіту» [2, с. 119]; «визначити в заповіті спадкоємцями одну або декількох осіб незалежно від того, чи перебувають вони зі спадкодавцем у сімейних, родинних відносинах (ч. 1 ст. 1235 ЦК України) або входять/не входять до кола спадкоємців за законом; позбавити права на спадкування будь-кого з числа спадкоємців за законом, за винятком осіб, що мають право на обов'язкову частку в спадщині (ч. 2, 3 ст. 1235 ЦК України); вибачити своїх негідних спадкоємців, закликавши їх до спадщини після втрати ними права на спадкування внаслідок вчинення протиправних чи аморальних вчинків (ст. 1224 ЦК України); визначити обсяг спадщини, тобто конкретні види майна, що передаються кожному зі спадкоємців за заповітом (ст. 1236 ЦК України); встановити заповідальний відказ (ст. 1237 ЦК України) або покласти на спадкоємця інші обов'язки (ст. 1240 ЦК України); підпризначити іншого спадкоємця (ст. 1244 ЦК України); укласти заповіт з умовою (ст. 1242 ЦК України); скласти секретний заповіт (ст. 1249 ЦК України); призначити виконавця заповіту (ст. 1286 ЦК України); у будь-який час змінити чи скасувати заповіт (ст. 1254 ЦК України)» [3].

Відповідно до норм чинного законодавства заповіт повинен бути складений особисто особою з повною цивільною дієздатністю, тому заповідач повинен бути присутнім при складанні заповіту та його документальному оформленні. Реалізація його через представника не дозволяється. Якщо заповідач у момент складання заповіту не усвідомлював значення своїх дій або не міг керувати ними, суд на підставі позовної заяви зацікавлених осіб може визнати заповіт недійсним.

Отже, здатність скласти заповіт залежить від віку, а також від того, чи розуміє особа значення та наслідки своїх дій. Цивільний кодекс

України вказує, що «право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, тобто особа, яка досягла 18 років» (ст. 1234). Зазначимо, що відповідний підхід існує і в інших країнах, так в Англії, Франції, Швейцарії здатність скласти заповіт виникає у особи в повному обсязі з досягненням повноліття (18 років). У Цивільному кодексі України (ст. ст. 34, 35) передбачено, що у фізичної особи повна дієздатність може виникнути і до досягнення нею 18-ти років (при достроковій реєстрації шлюбу на підставі рішення суду; внаслідок укладення трудового договору; народження дитини; при бажанні займатися підприємницькою діяльністю).

Таким чином, в законодавстві України виникає колізія: неповнолітній, з одного боку, має право розпоряджатися своїми доходами (заробітком, стипендією тощо), а з іншого, він немає можливості розпорядитися шляхом складання заповіту зазначеними коштами. В даному випадку потрібно керуватися п. 17. Постанови Верховного суду України від 30 травня 2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування», згідно з яким, заповіт, складений особою, яка в установленому порядку набула повну цивільну дієздатність не визнається нікчемним. Отже, емансиповані особи, які в установленому порядку набули повну цивільну дієздатність, можуть укладати заповіт.

Стаття 35 ЦК України передбачає можливість зниження вікового цензу щодо набуття повної дієздатності неповнолітніми особами, тобто, якщо «повна цивільна дієздатність буде надана неповнолітньому за рішенням органу опіки та піклування або за рішенням суду, то вона поширюється на усі цивільні права та обов'язки», зокрема й на право на заповіт. Таким чином, «заповідальна дієздатність співвідноситься з поняттям повної дієздатності, яку неповнолітні отримали на законних підставах, адже у Цивільному кодексі України прямо зазначено, що повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки. Зрозуміло, на думку А.С. Молчанової, що для укладення заповіту 14-річним неповнолітнім, який згідно з рішенням суду уклав шлюб і став повністю дієздатним, існуватимуть перешкоди суто практичного характеру, оскільки відповідно до п. 2 Положення про паспорт громадянина України, цей документ видається особі по досягненню нею 16-річного віку. Такий неповнолітній не зможе посвідчити свою особу при виявленні бажання скласти заповіт. У даному випадку мова може йти про складання заповіту громадянином України, який досяг 16-річного віку» [4].

Отже, свобода заповіту є одним з основних принципів спадкового права, це можливість, яка надана фізичній особі, на власний розсуд розпорядитися власним майном у межах, визначених цивільним законодавством, на випадок своєї смерті, змінити чи скасувати заповіт, й неповнолітні особи, які в установленому порядку набули повну цивільну дієздатність, також мають цю правову можливість.

Список використаної літератури:

1. Козловська Л. Функціональне значення принципів спадкового права / Л. Козловська // Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Юридичні науки. — 2014. — № 6-1. — С. 165-168.
2. Достдар Р. Рецепція права та правові традиції у сучасному спадковому праві України / Р. Достдар // Право України. — 2010. — № 6. — С. 117-121.
3. Оксанюк Н. Свобода заповіту як один з основних принципів спадкового права / Н. Оксанюк // Університетські наукові записки: Часопис Київського університету права. — 2012. — № 3. — С. 189-192.
4. Молчанова А.С. Актуальні проблеми складання заповіту неповнолітніми особами. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=63613>

ДІДЕНКО Л. В.

Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

НОРМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ЯК ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ПРОЦЕСУ

Положення про те, що норми цивільного процесуального права є передумовою виникнення цивільних процесуальних правовідносин, має глибокий практичний зміст. Для виникнення будь-яких цивільних процесуальних правовідносин необхідна наявність норми права, що передбачає дані правовідносини. Це впливає із закріпленого цивільним процесуальним законодавством дозвільного способу правового регулювання цивільних процесуальних відносин.

Норми цивільного процесуального права — це загальні правила поведінки, встановлені для суду та інших учасників цивільного процесу. Цивільні процесуальні норми встановлюють межі поведінки не кожного конкретного суб'єкта, а всіх, хто звертається до суду або є іншим учасником цивільного процесу [3, с. 65].

Для виникнення будь-яких цивільних процесуальних правовідносин, норма, яка їх регулює, є необхідною. За відсутності відповідної правової норми про можливість участі особи як суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин, такі відносини виникнути не можуть.

Цивільна процесуальна правосуб'єктність — це встановлена законом можливість особи виступати суб'єктом цивільно-процесуальних правовідносин. Конституцією України передбачене необмежене право людини на звернення до суду для захисту своїх прав та охоронюваних законом